

Jost, Henryk

Z zagranicznych publikacji dotyczących historii techniki i molinologii

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 29/3-4, 710-711

1984

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

zdobienie białymi i barwnymi czy metalowymi koronkami bielizny i ubiorów spowodowała wynalezienie maszyny koronkarskiej. Pierwsze jej modele, oparte na budowie maszyny dziewiarskiej, zbudowano w Anglii w latach sześćdziesiątych XVIII w., a szersze wdrożenie do produkcji nowego typu maszyny nastąpiło w początku ubiegłego stulecia. Ze względu na udatne naśladowanie koronek ręcznych wyrobami maszynowymi słownik nazw i charakterystyk rozmaitych rozwiązań technicznych ma duże znaczenie praktyczne. Ukazuje on także różne ośrodki produkcji koronek. Początkowo przodowały Włochy i Flandria, później umiejętność ta przeszła do Francji, Anglii i innych krajów europejskich. W krajach środkowej i wschodniej Europy — w związku z modą na ubiory narodowe w XVI—XVIII w. — wyrabiano przede wszystkim koronki metalowe czy barwne jedwabne techniką rozwiniętą z plecionkarskich rozwiązań pasamoniczych. W krajach Europy zachodniej, poza Hiszpanią, królowała raczej biała lniana koronka. W XIX w. maszynowy wyrób koronek spowodował znaczne przesunięcia ośrodków produkcji i zmiany znaczenia poszczególnych nazw. Autorka notuje to dość starannie w swym słowniku, jakkolwiek brak danych z wielu krajów środkowej i wschodniej Europy, między innymi z Polski. Dobrze dobrany zestaw ilustracji pozwala na ukazanie najważniejszych rozwiązań technicznych i typów ubiorów zdobionych koronkami w różnych okresach historycznych. Pożyteczny ten słownik ma znaczenie zarówno dla historyków włókiennictwa i muzeologów, jak również współczesnych artystów i producentów koronek na skalę przemysłową.

Irena Turnau
(Warszawa)

Z ZAGRANICZNYCH PUBLIKACJI DOTYCZĄCYCH HISTORII TECHNIKI I MOLINOLOGII

W Hiszpanii ukazało się kilka ciekawych pozycji, mogących zainteresować historyka techniki, molinologa czy historyka kultury materialnej; opracował je czołowy hiszpański przedstawiciel tych dyscyplin — José A. Garcia Diego.

W roku 1973 został wydany piękny reprint pracy, której autorem jest Piedad Bernardo Villareal de Berriz (1670—1740). Książka ta ukazała się w Madrycie w 1736 r. Nosi tytuł: *Maquinas hydraulicas de molinos y herrerias y gobierno de los Arboles, y Montes de Vizcaya*. Reprint, liczący 169 stron, wydano w nakładzie 2100 egzemplarzy ze wstępem José A. Garcia Diega. Piękna pod względem edytorskim pozycja zawiera ciekawe ilustracje. Omawia hiszpańskie maszyny i urządzenia hydrauliczne. Nie ma, niestety, streszczeń obcojęzycznych.

Tenże José A. Garcia Diego opracował ciekawą pozycję o tematach strama-durskich, która nosi tytuł: *Las Pressas Antiguas de Extramadura*. Praca — wydana w Bajadoz w 1979 r. — ilustrowana jest 36 ciekawymi rysunkami i fotografiami. Opracowanie to było wcześniej wydane w języku angielskim w Londynie w roku 1977. Hiszpania — jak wiadomo — zajmuje jedno z czołowych miejsc w świecie w dziedzinie budowli hydraulicznych i ma wiele historycznych zapór. Zwrócił na to uwagę Norman A. F. Smith w swej cennej książce: *A History of Dams* (London 1971). Zapory te były budowane nawet w czasach Imperium Rzymskiego, w wiekach średnich (czasy arabskie), epoce Renesansu i później. Służyły nawadnianiu terenów. W pracy zestawiono 23 tomy, podano ich wysokości, długości oraz pojemności zbiorników. Rysunki są opatrzone wymiarami.

W tomie 17: 1976 nr 2 „Technology and Culture”, wychodzącym na Uniwersytecie w Chicago, ukazał się artykuł, omawiający rozdział o zaporach wodnych kodeksu Juanella Turriano (1500—1583) z Cremony. Artykuł nosi tytuł: *The Chapter*

on *Weirs in the Codex of Juanello Turriano*. José A. Garcia Diego omówił tu szczegółowo rękopis turriański znajdujący się w Bibliotece Narodowej (Biblioteca Nacional) w Madrycie i opublikował go w 1980 r. z okazji hiszpańskiego kongresu Stowarzyszenia Historyków Techniki (I Congreso de la Sociedad Española de Historia de les Ciencias).

W „Technology and Culture” (t. 13: 1972 nr 3) José A. Garcia Diego omówił krótko restaurowanie zabytków techniki w Hiszpanii (*Restoration of technological monuments in Spain*).

W Anglii, w Reading mieszka przewodniczący Międzynarodowego Towarzystwa Molinologicznego (The International Molinological Society, w skrócie TIMS) J. Kenneth Major. Opracował on wraz z Martinem Wattsem piękną książkę o wiatrakach i młynach wodnych epoki wiktoriańskiej i edwardowskiej, utrwalonych na starych fotografiach: *Victorian and Edwardian Windmills and Watermills from old photographs*. Jest to już drugie jej wydanie, zrealizowane w 1983 r. w oficynie Batsfird Ltd. Pierwsze ukazało się w 1977 r. Praca zawiera 137 zdjęć z krótkimi opisami. Na początku książki znajduje się wprowadzenie, zaś na końcu słowniczek fachowych angielskich wyrażen młynarskich. Warto wspomnieć, że najstarszą fotografią — publikowaną w książce — jest zdjęcie z roku 1842 wiatraków na Montmartre w Paryżu.

Międzynarodowe Towarzystwo Molinologiczne wydało w roku 1983 ciekawą i wartościową pracę Eleni Limona Trebella: *Windmills of the Aegean Sea*, publikowaną najpierw po grecku w „TEKNIKA XPONIKA” (Nr 4/574). Jest to opracowanie poświęcone młynom na wyspach Morza Egejskiego — z rysunkami i fotografiami. Praca ukazała się w serii: „Bibliotheca Molinologica”. Omówiono w niej zasadnicze typy młynów, spotykanych w Grecji. Na specjalną uwagę zasługuje młyn typu TARALIS, który jest najrzadszą formą poziomych wiatraków, spotykanych w Europie; pracuje tylko przy jednym kierunku wiatru.

Wydawane co pewien czas przez TIMS biuletyny zawierają oczywiście prócz komunikatów i wiadomości bieżących — również artykuły, omawiające ciekawe zagadnienia molinologiczne.

Także w Anglii, staraniem Towarzystwa Ochrony Dawnych Budowli (Society for the Protection of Ancient Buildings), ukazała się książeczka Paula N. Wilsona: *Watermills*, poświęcona młynom wodnym (wydania: 1956, 1973). Opracowanie ma krótkie wprowadzenie, traktujące o młynarstwie; jest ilustrowane ciekawymi rysunkami i reprodukcjami obrazów. Na końcu książeczki, liczącej 24 strony, znajduje się bibliografia (34 pozycje) angielskich prac na ten temat.

W lecie 1980 r. ukazała się książeczka: *Wind and Water Mills* — wydana przez The Midland Wind and Water Mills Group, zawierająca kilka artykułów poświęconych historii młynarstwa i zagadnieniom restauracji młynów. Liczy ona 44 strony i jest wydana techniką małej poligrafii.

W serii albumików i publikacji, wydawanych przez Shire Publications Ltd ukazała się w 1978 r. publikacja Johna Vice: *Mills and Millwrighting* (33 ss.), która traktuje o żarnach, młynach wodnych i wiatrakach. Praca jest ilustrowana pięknymi rysunkami i fotografiami; oprócz bibliografii zawiera wykaz miejscowości godnych zwiedzenia ze względu na znajdujące się tam muzea i zabytki związane z omówieniem tematu. Wzmiankowana seria albumików poświęcona jest zagadnieniom interesującym zarówno historyków techniki, jak i historyków kultury materialnej, a mianowicie: studniom i zaopatrzeniu w wodę (*Wells and Water Supply*), kowalstwu wiejskiemu (*The Village Blacksmith*) itp.

Henryk Jost
(Zakopane)